

LBRIS

We know
books

Coordonator

VIRGIL DIACONU

**POEZIA
CANONICĂ
ROMÂNEASCĂ
ANCHETĂ**

Editura **CONTRAST**
București, 2020

CUVÂNT LĂMURITOR / 5**POEZIA CANONICĂ ROMÂNEASCĂ. ANCHETĂ / 7****O LISTĂ CANONICĂ: 100 DE POETI ROMÂNI****ÎN 100 DE ANI (1918-2018) / 8****RĂSPUNSURI LA ANCHETĂ**

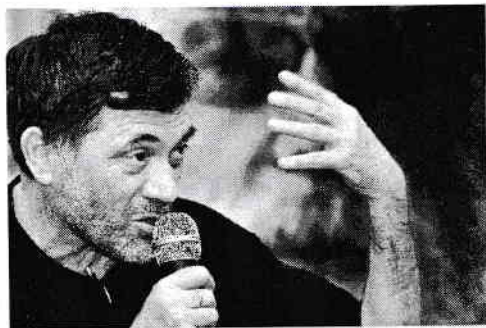
1. LIVIU ANTONESEI / 11
2. CORNELIU ANTONIU / 13
3. LUIGI BAMBULEA / 15
4. HORIA BĂDESCU / 21
5. ELISABETA BOGĂȚAN / 23
6. IONEL BOTA / 25
7. LUCIAN BURERIU / 28
8. ILIE CHELARIU / 31
9. IULIAN CHIVU / 32
10. RADU CIOBANU / 35
11. IOANA CISTELECAN / 37
12. THEODOR CODREANU / 39
13. VIOREL COMAN / 42
14. LUCIAN COSTACHE / 49
15. CHRISTIAN CRĂCIUN / 58
16. DUMITRU CRUDU / 60
17. FLORENTINA DALIAN / 61
18. UN DECENT / 63
19. CONSTANTIN DEHELEAN / 65
20. VIRGIL DIACONU / 68
21. ANA DOBRE / 93
22. FLORIN DOCHIA / 96
23. OCTAVIAN DOCLIN / 98
24. SERBAN FOARȚĂ / 99
25. ANGELA FURTUNĂ / 100
26. VALERIU REMUS GIORGIONI / 105
27. GHEORGHE GRIGURCU / 107
28. MARIUS IANUȘ / 108
29. OVIDIU IVANCU / 109
30. ION LAZU / 111
31. GEORGE LÂNĂ / 116
32. VALERIA MANTA TĂICUȚU / 119

33. LUCIAN MĂNĂILESCU / 126
34. LIVIU MĂȚĂOANU / 128
35. IOAN MOLDOVAN / 132
36. OLIMPIU NUȘFELEAN / 134
37. OVIDIU PECICAN / 136
38. ALEXANDRU PETRIA / 139
39. IOAN F. POP / 140
40. PAULINA POPA / 143
41. DENISA POPESCU / 145
42. FLORENTIN POPESCU / 147
43. CONSTANTIN PRICOP / 151
44. ADRIAN DINU RACHIERU / 154
45. VIORICA RĂDUȚĂ / 160
46. PAULA ROMANESCU / 162
47. ANCELIN ROSETI / 163
48. IOAN N. ROȘCA / 171
49. IOAN ROMEO ROȘIIANU, director *eCreator* / 175
50. LILIANA RUS / 179
51. CHRISTIAN W. SCHENK / 181
52. NICOLAE SILADE / 183
53. ION SIMUȚ / 185
54. COSTEL STANCU / 193
55. BOGDAN SUCEAVĂ / 196
56. ANONIMUL TRANSILVAN / 198
57. RADU ULMEANU / 201
58. MAGDA URSACHE / 203
59. DANIELA VARVARA / 210
60. NINA VASILE / 215
61. IOAN VIERU / 217
62. ANDREI ZANCA / 219

VIRGIL DIACONU - Canonul anxietății influențelor
literare *sau* Canonul literar occidental bloomian / 221
PORTRET LITERAR / 238

1.
LIVIU ANTONESCU

**Nu despre un canon
este vorba, ci despre un fel
de top**



1. Dacă e legitim să faci un fel de top al poeziei din ultima sută de ani, nu văd de ce n-ar fi la fel de legitim să comentezi isprava. Am spus „un fel de top”, pentru că autorii sînt dispuși în ordinea intrării în scenă, nu în vreo ierarhie valorică.

2. Înainte de a lua în calcul valoarea, care de altfel este greu de stabilit, constat altceva, anume că toți membrii juriului sînt membri ai UR, în condițiile în care foarte mulți critici, istorici literari și poeți, cel puțin la fel de merituoși – n-am spus valoroși, că eu nu sînt în stare să fac asemenea ierarhii –, nu sînt membri ai asociației respective. Prin urmare, topul acesta – o să explic mai încolo de ce termenul canon nu e folosit corect – este cel al breslei organizate în UR, nu al scriitorilor români în totalitatea lor. Unii au fost excluși din UR, alții au demisionat, mulți nu au mai dorit să intre de cînd cu realegerea fără sfîrșit și alte delicatese legate de finanțarea revistelor, jurizări și premieri, libertatea de a te exprima critic față de conducere etc. Eu am demisionat încă din 1995, deci chestiunile acestea ar putea să nu mă intereseze, totuși am prieteni, scriitori pe care îi apreciez și în, și în afara UR. De asta mă pronunț.

3. Cum să fie acesta un canon cînd cuprinde 32 sau 33 de autori încă în activitate?! Tot ce-am văzut pînă acum sub această denumire, de-a lungul vremii, s-a referit mereu la autorii cu activitatea încheiată, clasicizații, ca să spun așa. Cum văd însă, literatura noastră este plină de clasici în viață! E de mirare că, în ciuda unității de monolit useriste a juriului, a scăpat și un poet din afara organizației, mai mult în conflict cu autoprăședintele acesteia, mă refer la Florin Iaru!

4. Cum spuneam, eu nu sînt în măsură să stabilesc valoarea unui poet sau altuia, cel mult pot să văd dacă un autor este poet sau se preface. De pildă, pentru mine pare limpede că mereupremiatul vicepreședinte al USR are treabă cu poezia, ba chiar cu literatura, cam cîtă am eu pe la Vatican! Sigur că ar mai fi exemple, dar acesta este cel mai spectaculos!

5. Știu eu dacă noua listă va mai păstra ceva din lista de acum? Poate că pe autorii din prima jumătate a sutei. Fiecare generație are simpatiile și idiosincraziile sale, care sînt cu atît mai puternice cu cît sînt mai aproape de prezentul ei.

6. Este această listă canonică bună sau rea? Nu știu, din motivele deja enunțate, mie mi se pare inutilă. Bun, pentru unii poate să fie un joc de societate, mai mult sau mai puțin amuzant.



Tichia de mărgăritar sau Aici și acum s-a constituit o listă de așa-ziși idoli, uitându-se că nu orice cizmar devine designer și orice călugăr sfânt

1. Sigur că da, putem comenta la nesfârșit... Nu se întâmplă nici o impietate, nu se întâmplă nici un sacrilegiu. Termenul de *canon* a mai fost folosit și cu alte ocazii, mai ales când era vorba de valori unanim recunoscute, clasicizate. Calitatea actuală a termenului s-a cam diluat, tocmai pentru că el nu a fost acordat în funcție de valoare, ci aleatoriu. Sau neprofesionist. O cădere (nu întâmplătoare) în derizoriu.

2. Mulți dintre evaluatori, adică dintre cei care evaluează, sunt neevaluați încă și nematurizați cultural pentru astfel de acțiune. Unora abia le-au crescut două-trei tulleie... Cum pot ei stabili gradul de canonizare, epoca sau valoarea?! Cum te pot ei acredita pentru eternitate?! Pentru că a fi canonic înseamnă să fii un exemplu și un model de-a lungul timpului, și nu oricine te poate *ievalua*.

3. Din ce am spus mai sus reiese clar ce înseamnă pentru mine poet canonic. Mai pe dedesubt. Dar contează mai mult ce spun dicționarele, și anume: regulă, dogmă, listă de texte sacre care se bucură de autoritate deplină, pedeapsă sau suferință (românește: a te canoni), regulă care face parte dintr-un ansamblu de procedee artistice specifice unei epoci, regulă rigidă bazată pe principii formale sau, conform Dicționarului de neologisme din 1986: regulă care face parte dintr-un ansamblu de norme artistice obligatorii într-o anumită epocă. Și ar mai fi: caznă, calvar, chin, etc., etc.

Și acum aș putea răspunde la întrebarea dvs., când dintre cei 100 de poeți nominalizați drept canonici, numai câțiva respectă condițiile canonizării, fie ea numai literară. Și am putea să privim sceptic la eterogenul conclave care hotărăște canonizarea și la lista extrem de lungă a canonicilor ridicați la un grad superior, aristocratic, care, chipurile, ar respecta normele,

dar le și impun, făcând din domniile lor niște modele pentru epoca respectivă.

Așa stând lucrurile, aici și acum s-a constituit o listă de așa-ziși idoli, uitându-se că nu orice cizmar devine designer și orice călugăr sfânt. E un punct de vedere. N-ar fi nimic bine dacă n-ar fi rău. Se cam amestecă valorile, performanțele, se fură startul ori se modifică linia de sosire, pentru că, iată, aici și mai ales acum, nimeni nu mai respectă criteriile care ar trebui să fie aceleași și pentru Eminescu, și pentru Ixulescu (devenit peste noapte canonic, fără operă importantă și mai ales unanim recunoscută, dar care respectă niște criterii fanteziste închipuite de un Papă binevoitor – care este numele lui?).

În ce mă privește, dacă aș fi făcut parte din listă, nu aș mai fi avut curaj să ies din casă. S-a creat artificial dreptul cuiva de a se crede superior și de a se organiza într-o oaste a superiorilor care, iată, fiind astfel recunoscuți, nu le mai poți ajunge cu prăjina la nas. Și asta e tot ce contează pentru ei! Îmi ceri să îți dau exemple; nu am să o fac, pentru că nu doresc să am parte și de ura „canonicilor”, mult mai veninoasă și îndreptățită acum.

4. Sunt mulți, chiar foarte mulți pentru numai 100 de ani (mă refer la cei care nu au ce căuta în listă). Am spus-o și mai înainte, nu dau exemple pentru că îi iubesc prea mult pe Eminescu, Blaga sau Bacovia. Cum să îi pun alături de...?!

5. Să fim serioși! Cui folosește această listă canonică? O întreprindere inutilă, din punctul meu de vedere, care unora le stimulează orgoliul, iar altora le bagă mortul în casă. Nu cred că o astfel de listă lipsește breslele noastre. Dar să privim și acest demers zis cultural cu umor și îngăduință! Sunt destule motive. Mai ales că unii s-au autocanonizat!



Unii dintre poeții care figurează în această listă sunt supraevaluați (și considerați în mod eronat «canonici»)

1. Cunosc inițiativa publicistică a *României literare* din presa culturală (și din media, unde a provocat o anumită, deloc complezentă, opoziție). Întrebarea dvs. își conține răspunsul (sau, în orice caz, îl sugerează). În măsura în care o cultură este expresia vocației critice a unei societăți (iar cultura română modernă debutează cu criticismul junimist), comentarea gesturilor culturale este *in sine* legitimă (și, deopotrivă, necesară, obligatorie.) Noțiunile – esențialmente religioase – ale *sacrilegiului* și *providenței*, prezente în întrebarea dvs., au, sper, contextual, o conotație ironică. Altminteri, ele pot fi integrate doar unui discurs dogmatic (sau foarte naiv) despre cultură, care – am speranța – nu ne este contemporan.

2. Pentru ca judecățile unor critici „să fie cât mai aproape de adevăr”, nu este necesar ca aceștia să aibă „aceeași valoare”. (De altfel, evaluarea valorii este, în sine, un gest complicat și, adesea, incert; compararea valorilor, nu mai puțin.) Sunt necesare însă competența științifică și relevanța intelectuală (în limitele cărora se poate admite, de exemplu, indiferent de fluctuațiile profesionismului critic, că Ion Vinea, Cezar Baltag sau Ion Mureșan sunt poeți semnificativi). Este adevărat, pe de altă parte, că licitarea relevanței estetice a poezilor români inspiră orice altceva decât profesionism; este, dimpotrivă, un gest, el însuși, ironic (personal amintindu-mi de *Filosofii la mezat* a lui Lucian din Samosata). În realitate, acest mod de organizare a unei tradiții literare, operaționalizat prin clasamente, liste și referendum, este expresia (necesară a) unei viziuni precare asupra istoriei literare și produsul (consecvent al) criticii impresioniste (cultivată, programatic, de autorul *Lecturilor infidele*, care este d-l Manolescu).

Trebuind, de fapt, așezată în context, lista pusă în discuție de dvs. este rezultatul (previzibil) al ucazului manolescian „*Canonul se face, nu se discută.*” (Personal, văd în acesta traducerea culturală a principiului politic al statutului providențial, maximal, autoritar chiar, și totodată expresia unei crize narcisice de senectute.) Considerată o cantitate și gestionată prin dictat al voinței suverane, memoria literară este, desigur, reductibilă, în mod birocratic, la un catalog rezonat de autori, titluri, „epoci” și „curente”; în realitate, un astfel de „protocol” sistematizator nu a fost niciodată considerat științific în umanioare și, ca urmare, nu a avut autoritate. (În plan subiectiv însă, poate fi înțeles caracterul irezistibil al modelului maiorescian, cu toate că acela a funcționat într-un context cultural și într-un tip de societate a cunoașterii fundamental diferite de cele contemporane, în ciuda unor remanențe – nu dintre cele pozitive – evidente.)

O anchetă asupra cotei de popularitate a autorilor are, desigur, ca instrument al unei cercetări, o semnificație particulară, din perspectiva sociologiei literare sau a esteticii receptării (și, în actualitate, a *studiilor cantitative*, promovate de Franco Moretti), măsurând o evoluție inerent fluctuantă (a gustului, a sensibilității, a valorilor estetice, chiar a autorității literare a unui scriitor, raportată la „achizițiile” recente sau la „*anxietatea influenței*”, care modifică retrospectiv „peisajul” literar, potrivit lui Harold Bloom); însă ambiția prescriptivă, normatoare, legiferantă a acestui instrument este ilegitimă, ea trădând complexe de superioritate sau concepții și definiții extrem de simpliste ale câmpului cultural sau ale mecanismului canonic. În fine, nu pot răspunde observației dvs. privitoare la critica absenței, fiindcă nu cunosc modul în care a fost gestionată ancheta în redacția revistei *România literară*. (Îmi imaginez însă că unii dintre acești critici au primit o invitație, declinând participarea, din motive asupra cărora nu putem specula.) O observație mai punctuală este aceea privitoare la inegalitatea competenței respondenților: mulți dintre ei nu au, realmente, vreo autoritate în perimetrul, riguros precizat și complex, al liricii românești, iar statistica rezultată din conjugarea votului lor cu al respondenților competenți riscă să devină de cifră nulă. Apoi, exceptându-l pe George Neagoe (care, însă, nu știu să dețină vreo autoritate în câmpul istoriei sau al criticii poeziei), toți respondenții au peste 40 de ani, iar media lor de vârstă se situează, cred, în proximitatea deceniului șapte de viață (adică în intervalul 55-60 de ani). Cred că nu trebuie să insist asupra consecinței acestei împrejurări: ancheta are, inclusiv ca instrument de sociologie literară, o relevanță scăzută, ea permițând concluzii privitoare exclusiv la receptarea literară în generațiile critice formate la limita superioară a anilor 2000 și la cea inferioară a anilor '60; suntem, iertați truismul, în 2020...

3. Statutul de canonicitate constituie problema homerică a studiilor dedicate canonului cultural. Nu o putem rezolva aici, acum (deși cel care vă răspunde are în lucru un studiu doctoral care își propune formularea unor răspunsuri și soluții). Însă, în ciuda simplificărilor inevitabile, nu este imposibil de rezumat tabloul indicilor de canonicitate, asupra cărora există un consens al teoreticienilor canonului sau al cercetătorilor memoriei culturale (de la Gadamer la Curtius, de la Halbwachs la Kermode sau de la Bloom la Nemoianu). Principial, un autor canonic este, potrivit figurii de stil folosite de un critic celebru, cel ale cărui opere *nu încetează să ne spună ceea ce au de spus*; mesajul lor are o relevanță (tematică și spațio-temporală) extinsă, capacitatea lor de semnificare tinde spre infinit, elocvența lor nu este contextuală. (Tragicii greci, *Evangheliile* sau opera shakespeariană sunt, în acest sens, exemple clasice.)

Într-un plan mai punctual precizat, cel al literaturii (în accepția modernă, beletristică, a noțiunii), un autor canonic a probat performanță estetică, a influențat considerabil limbajul artistic (și, în cazurile majore, inclusiv pe cel uzual), a renovat sau a optimizat formele de expresie literară, a produs mutații în tradiția genului literar în care a performat, a modelat sensibilitatea și imaginarul unor generații de receptori (fie ei scriitori sau doar public literar), a redimensionat, prin propria operă, definiția curentă a creativității sau a literaturii înseși, a oferit răspunsuri interogațiilor anxioase ale contemporanității și, în mod eminent, a tematizat și a oferit perspective mature și ireductibile asupra unei agende problematice inepuizabile, perene (în care se înscriu: sensul existenței, semnificația suferinței, relația cu transcendența, istoria autohtonă sau universală, raporturile cu natura, dialectica spirit – materie, misterul iubirii, aporiile politicii, destinul uman [antum și postum]). Pot fi decelate cercuri concentrice ale unei memorii culturale, mișcarea și conținutul lor constituind identitatea unei epoci sau a unei culturi; unii autori au o poziție privilegiată, alții, dimpotrivă, una marginală; critica înregistrează și justifică aceste poziții, dar nu le poate întemeia (decât, cum este cazul criticii aservite, care a legitimat o literatură aservită, pentru intervale limitate). Firește că există instituții cu rol (uneori, decisiv) în protocolul canonizării (iar ele abundă în epoca tehnocrației culturale): presa tradițională, mass media, rețelele de socializare, învățământul, Academia, institutele de cercetare, editurile, muzeele, dezvoltatorii de programe culturale (guvernamentali sau „independenți”). În același timp însă, *nu există*, potrivit judicioasei observații a lui Jürgen Habermas, *producție de sens instituțional*. (O probă a posterității – deloc onorantă – a tuturor scriitorilor proletcultiști sau, de ce nu?, a unora dintre

ERDIS | www.ERDIS.ro

autorii promovați de *Junimea* [M. Cugler, Strat, Burlă, Lambrior]. Este, de fapt, cazul scriitorilor agreați de *establishment*, în toate contemporanitățile, din alte rațiuni decât cele strict estetice.) Așa încât, canonicitatea unui poet se constată, ca un fenomen estetic irepresibil, odată obținută perspectiva necesară aprecierii mărimilor, dimensiunilor, proporțiilor.

Uneori, ea este afirmată cu anticipație, intuiția axiologică probând, astfel, abilitatea sau competența criticului girant. Din acest punct de vedere, scuzele cu care debutează ancheta în cauză – „*pe listă apar relativ puține nume de poeți tineri, care pot fi (sau sunt) promițători, dar nu canonici*” – ne apar, întrucâtva, penibile, fiindcă semnificația acestui proiect publicistic ar fi rezidat în furnizarea de repere pentru evaluarea literaturii în devenire. În plus, în realitate, în (iar nu „*pe*”) lista evocată nu figurează „*relativ puține*”, ci *nici măcar un* nume al vreunui poet tânăr, dacă veți accepta, împreună cu mine, că cele 56 de primăveri ale ultimului debutant inclus – totodată, mezinul listei – nu mai pot fi, cu toată îngăduința și cu orice doză de umor, asociate tinereții. Ca atare, nu înțeleg de ce este relevantă, în acest moment al veacului XXI, afirmarea canonicității a 90% dintre poezii care figurează în lista *R1*, canonicitate în legătură cu care, pur și simplu, nu existau dubii sau litigii, și în condițiile în care ancheta acestei reviste evită programatic punerea în discuție a canonicității unor autori cu statut încă incert (și, în orice caz, absenți din canonul curricular preuniversitar), cum sunt cei tineri.

Amintesc modelul maiorescian, fiindcă el este, încă o dată, elocvent. În *Direcția nouă din poezia și proză română*, studiu publicat la 1872, tânărul critic oferă o „*listă canonică*” (a liricii și a epicii momentului), justificând opțiunile prin precizarea criteriilor de selecție (absente, la un secol și jumătate, din „*lista*” manolesciană). Aici, Maiorescu situează pe pozițiile principale doi autori deja consacrați – Alecsandri și Odobescu –, pentru a-i aduce, pe pozițiile secundare, pe doi tineri despre care se știa încă foarte puțin (din simplul motiv că aceștia publicaseră, fără debut în volum, doar câteva poeme, cel dintâi, respectiv o nuvelă și un studiu despre maghiari, cel de-al doilea): este vorba de Eminescu și de Slavici. Mai precis, propunându-și să răspundă întrebării despre potențialul creativității românești de a onora, în viitor, „*sarcina culturii*”, Maiorescu evocă nu figurile tutelare ale trecutului, ci „*o literatură încă jună și, în parte, necunoscută*”, decantând o „*siguranță legitimă*” din „*spiritul sigur și solid*” al reprezentanților acestei noi generații.

Or, în (agresiv) contrast, precauțiile și *profețiile despre trecut* ale listei manolesciene par, realmente, derizorii. Cu atât mai mult cu cât surprizele pe care ea le oferă sunt rizibile: canonicitatea poetică a unor G.